

Λ.Κ.(m)

Αριθμός 2043/2025

ΤΟ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟ ΤΗΣ ΕΠΙΚΡΑΤΕΙΑΣ

ΤΜΗΜΑ Ε΄

Συνεδρίασε δημόσια στο ακροατήριό του στις 24 Ιανουαρίου 2024, με την εξής σύνθεση: Ελένη Παπαδημητρίου, Σύμβουλος της Επικρατείας, Προεδρεύουσα, σε αναπλήρωση της Προέδρου του Τμήματος και του αναπληρωτή της Αντιπροέδρου, που είχαν κώλυμα, Χριστιάνα Μπολόφη, Χρήστος Παπανικολάου, Σύμβουλοι, Δημήτριος Πυργάκης, Ανθή Σπανού, Πάρεδροι. Γραμματέας η Γεωργία Σιμάτη.

Για να δικάσει την από 24 Απριλίου 2023 αίτηση:

των: 1. Δημητρίου Γεωργόπουλου του Χαραλάμπους, κατοίκου Ναυπλίου Αργολίδας (Πάροδος Εξοχής), 2. Γεωργίου Γιαννούση του Αναστασίου, κατοίκου Άργους Αργολίδας (Υψηλάντου 24), οι οποίοι παρέστησαν με τον δικηγόρο Βασίλειο Δωροβίνη (Α.Μ. 3177), που τον διόρισαν με πληρεξούσιο, 3. Βασιλείου Δωροβίνη του Κωνσταντίνου, κατοίκου Αθηνών (Ξενίας 28), ο οποίος παρέστη αυτοπροσώπως ως δικηγόρος (Α.Μ. 3177), 4. Δημητρίου Κεραμίδα του Κωνσταντίνου, κατοίκου Ψυχικού Αττικής (Έρσης 9), 5. Γεωργίου Νικολόπουλου του Χρήστου, κατοίκου Άργους Αργολίδας (Διομήδους 77), 6. Πέτρου Ξηνταρόπουλου του Ευαγγέλου, κατοίκου Άργους Αργολίδας (Υψηλάντου Άργους), 7. Δήμητρας Σιατερλή του Ιωάννη, κατοίκου Αθηνών (Βαφειοχωρίου 78), 8. Παναγιώτη Σιατερλή του Ιωάννη, κατοίκου Άργους Αργολίδας (Βασ. Σοφίας 15), 9. Τριαντάφυλλου Σκλαβενίτη του Ευσταθίου, κατοίκου Βύρωνα Αττικής (Ανακρέοντος 24-28) και 10. Αθανασίου Τζώτζου του Ιωάννη, κατοίκου Άργους Αργολίδας (Ζαΐμη 3), οι οποίοι παρέστησαν με τον ίδιο ως άνω δικηγόρο, που τον διόρισαν με πληρεξούσια,

./.

κατά των: 1. Υπουργού Πολιτισμού και Αθλητισμού και ήδη Πολιτισμού, ο οποίος παρέστη με την Ελένη Χατζούλη, Πάρεδρο του Νομικού Συμβουλίου του Κράτους και 2. Υπουργού Περιβάλλοντος και Ενέργειας, ο οποίος παρέστη με τη Σωτηρία Κοσμά, Πάρεδρο του Νομικού Συμβουλίου του Κράτους.

Με την αίτηση αυτή οι αιτούντες επιδιώκουν να ακυρωθεί η από 31.12.2022 σιωπηρή απόρριψη της αίτησής τους.

Η εκδίκαση άρχισε με την ανάγνωση της εκθέσεως του εισηγητή, Παρέδρου Δημητρίου Πυργάκη.

Κατόπιν το δικαστήριο άκουσε τον τρίτο αιτούντα ως δικηγόρο και πληρεξούσιο των λοιπών αιτούντων, ο οποίος ανέπτυξε και προφορικά τους προβαλλόμενους λόγους ακυρώσεως και ζήτησε να γίνει δεκτή η αίτηση και τις αντιπροσώπους των Υπουργών, οι οποίες ζήτησαν την απόρριψή της.

Μετά τη δημόσια συνεδρίαση το δικαστήριο συνήλθε σε διάσκεψη σε αίθουσα του δικαστηρίου και

Αφού μελέτησε τα σχετικά έγγραφα
Σκέφθηκε κατά τον Νόμο

1. Επειδή, για την άσκηση της κρινόμενης αίτησης έχει καταβληθεί το νόμιμο παράβολο (ηλεκτρονικό παράβολο με κωδικό πληρωμής 580791622953 1023 0011/24.4.2023).

2. Επειδή, με την υπό κρίση αίτηση ζητείται η ακύρωση της σιωπηρής απόρριψης της από 31.12.2022 αίτησης «Πολιτών του Άργους» (με αριθ. πρωτ. του Υπουργείου Περιβάλλοντος και Ενέργειας ΥΠΕΝ/ ΓρΥΦΧΑΠ/475/4/3.1.2023 και αριθ. πρωτ. του Υπουργείου Πολιτισμού 2704/3.1.2023) εκ της οποίας συνάγεται, κατά τους ισχυρισμούς των αιτούντων, παράλειψη οφειλόμενης νόμιμης ενέργειας - άρνηση της Διοίκησης να λάβει μέτρα για την προστασία τεσσάρων ιστορικών κτηρίων στην πόλη του Άργους και συγκεκριμένα α) της οικίας Δημ. Τσώκρη (οδός Καρατζά 6), β) της οικίας Σπ. Τρικούπη (οδός Δαναού 33), γ) της οικίας

./.

Μακρυγιάννη (οδός Γούναρη 15), και δ) της οικίας οικογένειας Βλάσση (οδός Βλάσση, πλατεία Αγ. Αικατερίνης), που έχουν χαρακτηριστεί ως διατηρητέα με το από 20.7.1982 προεδρικό διάταγμα (Δ' 401/20.8.1982).

3. Επειδή, με την από 31.12.2022 αίτηση «Πολιτών του Άργους» προς τους Υπουργούς Πολιτισμού και Περιβάλλοντος και Ενέργειας ζητήθηκε η λήψη μέτρων προστασίας τεσσάρων ετοιμόρροπων, κατά τις αιτιάσεις των αιτούντων, κτηρίων της πόλης του Άργους, με σκοπό την προστασία της πολιτιστικής κληρονομιάς της πόλης αυτής και με τον ισχυρισμό ότι το σύνολο αυτών προστατεύεται βάσει τόσο της αρχαιολογικής όσο και της πολεοδομικής νομοθεσίας. Επομένως, οι εικαζόμενες παραλείψεις οφειλόμενης νόμιμης ενέργειας προστασίας των ως άνω κτηρίων, εκ της μη εξετάσεως από τη Διοίκηση της αίτησης αυτής, βασίζονται στην ίδια πραγματική και νομική βάση, είναι, επομένως συναφείς, και προσβάλλονται, από την άποψη αυτή, παραδεκτώς με την κρινόμενη αίτηση ακυρώσεως, απορριπτομένων των περί του αντιθέτου ισχυρισμών του Ελληνικού Δημοσίου.

4. Επειδή, η από 31.12.2022 αίτηση των «Πολιτών Άργους» προς τη Διοίκηση υπογράφεται από δικηγόρο στο όνομα και για λογαριασμό του ιδίου ως ιδιοκτήτη οικίας στο Άργος και ασχολούμενου με την προστασία της πολιτιστικής κληρονομιάς του Άργους, αλλά και ως εκπροσώπου κατοίκων και ιδιοκτητών ακινήτων στην πόλη του Άργους και φυσικών προσώπων με επιστημονική ενασχόληση σχετική με θέματα ιστορικής και αρχαιολογικής κληρονομιάς της Αργολίδας, στους οποίους συγκαταλέγονται οι λοιποί εννέα αιτούντες. Επομένως, με έννομο συμφέρον ασκείται η υπό κρίση αίτηση ακυρώσεως τόσο από τον αιτούντα δικηγόρο όσο και από τους λοιπούς εννέα αιτούντες.

5. Επειδή, όπως έχει κριθεί, με τις διατάξεις του άρθρου 24 παρ. 1 και 6 του Συντάγματος ο συντακτικός νομοθέτης, αναγνωρίζοντας τη σημασία της διαφύλαξης της πολιτιστικής κληρονομιάς της Χώρας, καθιέρωσε, για πρώτη φορά, αυξημένη προστασία του πολιτιστικού

./.

περιβάλλοντος, δηλαδή των μνημείων και λοιπών στοιχείων που προέρχονται από την ανθρώπινη δραστηριότητα και συνθέτουν την ιστορική, καλλιτεχνική, τεχνολογική και εν γένει την πολιτιστική κληρονομιά. Η προστασία της κληρονομιάς αυτής συνίσταται στη διατήρηση στο διηνεκές αναλλοίωτων των παραπάνω μνημείων και κάθε στοιχείου του πολιτιστικού περιβάλλοντος και συνεπάγεται τη δυνατότητα επιβολής των αναγκαίων μέτρων και περιορισμών της ιδιοκτησίας για την αποκατάσταση στην αρχική τους μορφή, όταν έχουν φθαρεί από τον χρόνο ή άλλες ανθρώπινες ενέργειες ή άλλα περιστατικά (βλ. ΣτΕ 309/2018, 2175/2004, Ολομ., 3050/2004 7μ., 3454/2004 Ολομ., 1105/2005, 2231/2006 7μ., 1445/2006, 3611/2007, 3857/2007, 887/2008, 2339-1/2009, 1587/2010, 1720/2012). Εξάλλου, η κατά το άρθρο 24 παρ. 1 και 6 του Συντάγματος επιταγή προστασίας της πολιτιστικής κληρονομιάς υλοποιείται από τον κοινό νομοθέτη αφενός με τις διατάξεις του αρχαιολογικού νόμου (ν. 4858/2021 «Κύρωση Κώδικα νομοθεσίας για την προστασία των αρχαιοτήτων και εν γένει της πολιτιστικής κληρονομιάς», Α' 220), αφετέρου, πλην άλλων, με τον πολεοδομικό σχεδιασμό, που προβλέπεται από τις διατάξεις για την πολεοδομική οργάνωση των πόλεων και των οικισμών της Χώρας. Οι ρυθμίσεις περί του χαρακτηρισμού και της προστασίας των πολιτιστικών αγαθών που προβλέπονται από την αρχαιολογική και την πολεοδομική νομοθεσία αντιστοίχως είναι διακεκριμένες, οι δε αντίστοιχοι χαρακτηρισμοί χωρούν επί τη βάση διαφορετικών κριτηρίων (πρβλ. ΣτΕ 1116/2018, 2740/2014, 2128/2006 7μ.), οι διαδικασίες όμως αυτές αποτελούν εκφάνσεις του κοινού, επιτασσόμενου από το Σύνταγμα, σκοπού της αποτελεσματικής προστασίας της πολιτιστικής κληρονομιάς (βλ. ΣτΕ 1711/2018, πρβλ. ΣτΕ 2740/2014, 4916/2013 7μ.).

6. Επειδή, περαιτέρω, στη Διεθνή Σύμβαση της Γρανάδας έτους 1985 για την προστασία της αρχιτεκτονικής κληρονομιάς στην Ευρώπη, που κυρώθηκε με το άρθρο πρώτο του ν. 2039/1992 (Α' 61), οι διατάξεις

./.

της οποίας κατά το άρθρο 28 παρ. 1 του Συντάγματος έχουν υπέρτερη του νόμου τυπική ισχύ, προβλέπεται ότι «στην παρούσα Σύμβαση σαν “αρχιτεκτονική κληρονομιά” θεωρείται ότι περιλαμβάνει τα ακόλουθα ακίνητα αγαθά: 1. Τα μνημεία: κάθε κατασκευή ιδιαίτερα σημαντική λόγω του ιστορικού, αρχαιολογικού, καλλιτεχνικού, επιστημονικού, κοινωνικού ή τεχνικού της ενδιαφέροντος, συμπεριλαμβανομένων των εγκαταστάσεων ή διακοσμητικών στοιχείων, που αποτελούν αναπόσπαστο τμήμα τους. 2. Τα αρχιτεκτονικά σύνολα: ... 3. Οι τόποι: ...» (άρθρο 1), ότι «κάθε συμβαλλόμενος υποχρεώνεται: 1. να καθιερώσει ένα νομικό καθεστώς προστασίας της αρχιτεκτονικής κληρονομιάς. 2. να εξασφαλίσει, μέσα σ' αυτό το νομικό πλαίσιο και ανάλογα με τα ιδιαίτερα για κάθε Κράτος ή περιφέρεια μέτρα, την προστασία των μνημείων, των αρχιτεκτονικών συνόλων και των τόπων» (άρθρο 3), ότι «κάθε συμβαλλόμενος υποχρεώνεται: 1. να θέσει σε εφαρμογή, με βάση τη νομική προστασία των σχετικών ακινήτων, κατάλληλες διαδικασίες ελέγχου και αδειών, 2. να φροντίσει, ώστε τα προστατευόμενα ακίνητα να μην αλλοιωθούν, ερειπωθούν ή κατεδαφιστούν. Γι' αυτόν το σκοπό, κάθε συμβαλλόμενος υποχρεώνεται, εάν δεν το έχει ήδη κάνει, να εισαγάγει στη νομοθεσία του διατάξεις, που να προβλέπουν: α. ... γ. τη δυνατότητα που παρέχεται στις δημόσιες υπηρεσίες, να ζητούν από τον ιδιοκτήτη ενός προστατευόμενου ακινήτου να πραγματοποιεί εργασίες ή να τον υποκαθιστούν σε περίπτωση που υπάρχει αδυναμία εκ μέρους του, δ. ...» (άρθρο 4) και ότι «κάθε συμβαλλόμενος υποχρεώνεται να υιοθετήσει πολιτική ολοκληρωμένης προστασίας η οποία: 1. [...] 3. θα καθιστά τη συντήρηση, την αναβίωση και την ανάδειξη της αρχιτεκτονικής κληρονομιάς, σημαντικότατο στοιχείο της πολιτιστικής περιβαλλοντολογικής και χωροταξικής πολιτικής [...]» (άρθρο 10).

7. Επειδή, στο άρθρο 2 του ν. 4858/2021 ορίζεται ότι «Για την εφαρμογή των διατάξεων του παρόντος Κώδικα: α) Ως πολιτιστικά αγαθά νοούνται οι μαρτυρίες της ύπαρξης και της ατομικής και συλλογικής

./.

δραστηριότητας του ανθρώπου. β) Ως μνημεία νοούνται τα πολιτιστικά αγαθά που αποτελούν υλικές μαρτυρίες και ανήκουν στην πολιτιστική κληρονομιά της Χώρας και των οποίων επιβάλλεται η ειδικότερη προστασία βάσει των εξής διακρίσεων: βα) Ως αρχαία μνημεία ή αρχαία νοούνται όλα τα πολιτιστικά αγαθά που ανάγονται στους ... μεταβυζαντινούς χρόνους και χρονολογούνται έως και το 1830, με την επιφύλαξη των διατάξεων του άρθρου 20. ... ββ) Ως νεότερα μνημεία νοούνται τα πολιτιστικά αγαθά που είναι μεταγενέστερα του 1830 και των οποίων η προστασία επιβάλλεται λόγω της ιστορικής, καλλιτεχνικής ή επιστημονικής σημασίας τους, κατά τις διακρίσεις των άρθρων 6 και 20. βγ) Ως ακίνητα μνημεία νοούνται τα μνημεία που υπήρξαν συνδεδεμένα με το έδαφος και παραμένουν σε αυτό Στα ακίνητα μνημεία συμπεριλαμβάνονται οι εγκαταστάσεις, οι κατασκευές και τα διακοσμητικά και λοιπά στοιχεία που αποτελούν αναπόσπαστο τμήμα τους, καθώς και το άμεσο περιβάλλον τους. βδ) [...]». Περαιτέρω, στο άρθρο 10 του αυτού νόμου, που φέρει τον τίτλο «Ενέργειες σε ακίνητα μνημεία και στο περιβάλλον τους», ορίζεται ότι «1. Απαγορεύεται κάθε ενέργεια σε ακίνητο μνημείο, η οποία είναι δυνατόν να επιφέρει με άμεσο ή έμμεσο τρόπο καταστροφή, βλάβη, ρύπανση ή αλλοίωση της μορφής του [...] 3. ... 5. Σε περίπτωση επείγουσας ανάγκης για την αποτροπή άμεσου και σοβαρού κινδύνου είναι δυνατή η επιχείρηση εργασιών αποκατάστασης βλάβης που δεν αλλοιώνει τα υπάρχοντα κτιριολογικά, αισθητικά και άλλα συναφή στοιχεία του μνημείου χωρίς την έγκριση που προβλέπεται στις παραγράφους 3 και 4, μετά από άμεση και πλήρη ενημέρωση της Υπηρεσίας, η οποία μπορεί να διακόψει τις εργασίες με σήμα της. 6. ...», στο δε άρθρο 11 του νόμου, τιτλοφορούμενο «Υποχρεώσεις κυρίων, νομέων ή κατόχων ακινήτων μνημείων», ορίζεται ότι «1. ... 2. Ο κύριος ή ο νομέας μνημείου υποχρεούται να μεριμνά για την άμεση εκτέλεση των εργασιών συντήρησης, στερέωσης ή προστασίας ετοιμόρροπου μνημείου χωρίς υπαίτια καθυστέρηση με δική του δαπάνη και υπό την εποπτεία και

./.

τις υποδείξεις της Υπηρεσίας σύμφωνα με τις διατάξεις των άρθρων 40 και 41 ...». Εξάλλου, στο άρθρο 40 του αυτού ν. 4858/2021, το οποίο εντάσσεται στο Κεφάλαιο Β΄ του Τμήμα IV του νόμου («Εργασίες Προστασίας Μνημείων», άρθρα 40 έως 44), ορίζεται ότι «1. Οι εργασίες σε ακίνητα μνημεία και ιδίως η συντήρηση, η στερέωση, η αποκατάσταση, η αναστήλωση, η κατάχωση, η τοποθέτηση προστατευτικών στεγών, η διαμόρφωση του περιβάλλοντος χώρου και οι εργασίες που αποβλέπουν σε απόδοση σε χρήση ή σε φιλοξενία χρήσεων αποσκοπούν στη διατήρηση της υλικής υπόστασης και της αυθεντικότητάς τους, την ανάδειξη και εν γένει στην προστασία τους. Διενεργούνται σύμφωνα με μελέτη, η οποία εγκρίνεται από την Υπηρεσία ύστερα από γνώμη του Συμβουλίου, ή αν αυτές είναι μείζονος σημασίας, με απόφαση του Υπουργού Πολιτισμού ύστερα από γνώμη του Συμβουλίου. Για την έγκριση της μελέτης απαιτείται να έχει προηγηθεί η τεκμηρίωση του μνημειακού χαρακτήρα του ακινήτου. 2. Επείγουσες εργασίες συντήρησης και στερέωσης διενεργούνται με μέριμνα της Υπηρεσίας χωρίς υπαίτια καθυστέρηση και χωρίς άλλη διατύπωση». Στο άρθρο 41 του ν. 4858/2021 με τίτλο «Προστασία ετοιμόρροπων μνημείων» ορίζονται τα εξής: «1. Αν ο φέρων οργανισμός ενός μνημείου μεταγενέστερου του 1453 έχει υποστεί επικίνδυνες βλάβες και είναι έτοιμος να καταρρεύσει, συγκροτείται με απόφαση του Υπουργού Πολιτισμού και Αθλητισμού πενταμελής επιτροπή Η επιτροπή ελέγχει την κατάστασή τους και προτείνει μέτρα, υπό την προϋπόθεση ότι διαφυλάσσεται η αυθεντικότητα του μνημείου, στα οποία περιλαμβάνονται και οι αναγκαίες εργασίες για την υποστύλωση, την προσωρινή στερέωση του κτιρίου, την αποξήλωση ετοιμόρροπων τμημάτων, τη συλλογή αρχιτεκτονικών μελών, την απομάκρυνση διακοσμητικών στοιχείων που κινδυνεύουν, καθώς και την ασφάλεια των ενοίκων ή των διερχομένων. 2. ... 3. Επείγουσες εργασίες προστασίας ετοιμόρροπων μνημείων γίνονται με μέριμνα της Υπηρεσίας χωρίς υπαίτια καθυστέρηση και χωρίς άλλη διατύπωση». Κατά το άρθρο

./.

43 «1. Οι εργασίες συντήρησης σε κινητά μνημεία και σε γλυπτικά, ζωγραφικά, διακοσμητικά ή άλλα στοιχεία που είναι αναπόσπαστα τμήματα ακίνητων μνημείων διενεργούνται από την Υπηρεσία ή από πρόσωπα που είναι εγγεγραμμένα στο Μητρώο Επαγγελματικής Δραστηριότητας Συντηρητών Αρχαιοτήτων και Έργων Τέχνης της παρ. 3 υπό την εποπτεία της Υπηρεσίας, ύστερα από μελέτη που εγκρίνεται από αυτήν ή, αν είναι μείζονος σημασίας, με απόφαση του Υπουργού Πολιτισμού και Αθλητισμού, ύστερα από γνώμη του Συμβουλίου. Για την έγκριση της μελέτης απαιτείται να έχει προηγηθεί τεκμηρίωση του μνημειακού χαρακτήρα του κινητού ή του ακινήτου. 2. Αν παρίσταται επείγουσα ανάγκη, οι εργασίες διενεργούνται χωρίς υπαίτια καθυστέρηση και χωρίς άλλη διατύπωση επί τόπου από τον συντηρητή που ορίζει η Υπηρεσία. ...». Σύμφωνα δε με το άρθρο 73 παρ. 10 του ίδιου νόμου «Πολιτιστικά αγαθά που έχουν χαρακτηριστεί ως προστατευόμενα σύμφωνα με τις διατάξεις της προϊσχύουσας νομοθεσίας προστατεύονται στο εξής κατά τις διατάξεις του παρόντος, χωρίς να απαιτείται ο εκ νέου χαρακτηρισμός τους». Περαιτέρω, στο άρθρο 1 περ. Α παρ. 7, 8 και 9 εδ. γ της ΥΠΠΟ/ΔΟΕΠΥ/ΤΟΠΥΝΣ/15/3696/20.1.2004 απόφασης του Υπουργού Πολιτισμού (Β' 70) με τίτλο «Μεταβίβαση αρμοδιοτήτων του Υπουργού Πολιτισμού στις Περιφερειακές και Ειδικές Περιφερειακές Υπηρεσίες αρμοδιότητας της Γενικής Διευθύνσεως Αρχαιοτήτων και Πολιτιστικής Κληρονομιάς και Γενικής Διευθύνσεως Αναστήλωσης, Μουσείων και Τεχνικών Έργων του Υπουργείου Πολιτισμού» ορίζονται τα εξής: «Στους Προϊσταμένους των Περιφερειακών και Ειδικών Περιφερειακών Υπηρεσιών του Υπουργείου Πολιτισμού μεταβιβάζονται οι ακόλουθες αρμοδιότητες, των περιπτώσεων που δεν εμπίπτουν στην αρμοδιότητα των Κεντρικών Συμβουλίων (παρ. 5 του άρθρου 50 του Ν. 3028/2002 [νυν 4858/2021]) και κατά λόγον της αρμοδιότητας της κάθε υπηρεσίας σύμφωνα με τον Οργανισμό ως εξής: (Α) Στους Προϊσταμένους ... των Εφορειών Νεωτέρων Μνημείων και των

./.

Υπηρεσιών Νεωτέρων Μνημείων και Τεχνικών Έργων: ... 7. Η λήψη των αναγκαίων μέτρων συντήρησης ή στερέωσης και εν γένει προστασίας ετοιμόρροπου ακινήτου μνημείου και η δυνατότητα καταλογισμού του συνόλου ή μέρους της σχετικής δαπάνης σε βάρος των υποχρέων σε περίπτωση αδράνειας ή καθυστέρησης αυτών να προβούν στην εκτέλεση των ανωτέρω εργασιών, καθώς και στην περίπτωση που αυτές κρίνονται ανεπαρκείς (άρθρο 11 παρ. 2 του Ν. 3028/2002 [νυν 4858/2021]). 8. Η εκτέλεση επειγουσών εργασιών συντήρησης, στερέωσης και προστασίας ακινήτων μνημείων, ιδιαιτέρως σε περιπτώσεις ετοιμορροπίας (άρθρο 40 παρ. 2 και άρθρο 41 παρ. 3 του Ν. 3028/2002 [νυν 4858/2021]) ... 9. ... γ) Η εκτέλεση επειγουσών εργασιών συντήρησης, στερέωσης και προστασίας ετοιμορρόπων μνημείων (άρθρα 40 παρ. 2, 41 παρ. 3, 43 παρ. 2) ...». Επίσης, με την ΥΠΠΟ/ΔΟΕΠΥ/ΤΟΠΥΝΣ/27744/27.3.2009 απόφαση του Υπουργού Πολιτισμού (Β' 627), η οποία «ρυθμίζει θέματα σχετικά με την προστασία ετοιμόρροπων μνημείων, μεταγενέστερων του έτους 1453» (άρθρο 1), ορίζονται τα εξής: «Άρθρο 2 Έννοια Όρων Για τους σκοπούς της παρούσας: 1α. Ακίνητο μνημείο, μεταγενέστερο του έτους 1453, θεωρείται ετοιμόρροπο από στατικής και δομική απόψεως όταν, λόγω ανεπαρκούς ή κακής θεμελίωσης ή κακής σύνθεσης και ποιότητας των υλικών από τα οποία αποτελείται, ή κακότεχνης δομικής εργασίας ή υποσκαφής, διάβρωσης από ύδατα ή ακατάλληλης διάταξης ή σύνθεσης ή ανεπαρκών διαστάσεων των στοιχείων αυτού ή αποσάθρωσης των υλικών και των συνδετικών κονιαμάτων των δομικών του στοιχείων ή βίαιου συμβάντος, φυσικής καταστροφής, προκύπτουν ενδείξεις ότι δεν είναι ασφαλές, έχει χάσει την απαιτούμενη φέρουσα ικανότητα μερικά ή στο σύνολο του και υπάρχει κίνδυνος κατάρρευσης του. Η ύπαρξη των ενδείξεων αυτών διαπιστώνεται μακροσκοπικά ή με υπολογισμούς. β. Ακίνητο μνημείο, μεταγενέστερο του έτους 1453, θεωρείται επικινδύνως ετοιμόρροπο όταν, για τους λόγους που αναφέρονται πιο πάνω υπό στοιχείο α, από τις ενδείξεις που

./.

διαπιστώνονται μακροσκοπικά ή με υπολογισμούς στον φέροντα οργανισμό και τα λοιπά δομικά στοιχεία του, προκύπτει ότι είναι προφανής και άμεσος ο κίνδυνος μερικής ή ολικής κατάρρευσης, και ο κίνδυνος δεν μπορεί να αποτραπεί με τα υπάρχοντα σήμερα τεχνικά μέσα υποστυλώσεων, ενισχύσεων και επισκευών και ότι ο μόνος τρόπος άρσης της ετοιμορροπίας είναι η άμεση κατεδάφιση τμήματος ή του συνόλου αυτού. Άρθρο 3 Κίνηση Διαδικασίας Η κίνηση της διαδικασίας για την εξέταση πιθανολογούμενης ετοιμορροπίας μνημείου γίνεται: α) Αυτεπαγγέλτως από τις αρμόδιες υπηρεσίες του Υπουργείου Πολιτισμού. β) Μετά από αίτηση του ενδιαφερόμενου κυρίου, νομέα, κατόχου του εν λόγω μνημείου στις αρμόδιες υπηρεσίες του Υπουργείου Πολιτισμού. γ) Με προφορική ή έγγραφη αναφορά κάθε πολίτη ή φορέα. Άρθρο 4 Αρμόδιο Όργανο 1. Αρμόδια για να ελέγχει την κατάσταση του μνημείου, κατά το άρθρο 41 του ν. 3028/2002 είναι η προβλεπόμενη από το ίδιο άρθρο πενταμελής επιτροπή. 2. ... Άρθρο 5 Έργο της Επιτροπής 1. Η πενταμελής επιτροπή ελέγχει το μνημείο και συντάσσει έκθεση ελέγχου ... Άρθρο 6 Διαδικασία υποβολής και κοινοποίησης έκθεσης ελέγχου. Η έκθεση ελέγχου υποβάλλεται ως ακολούθως: α) Στις αρμόδιες κατά περίπτωση Περιφερειακές Υπηρεσίες του Υπουργείου Πολιτισμού, όταν η επιτροπή δεν εισηγείται την ολική ή μερική κατεδάφιση του μνημείου. Οι εν λόγω υπηρεσίες, μετά την εξέταση της έκθεσης ελέγχου, ζητούν από τον κύριο, νομέα ή κάτοχο να λάβει μέτρα και να προβεί στις εργασίες που κρίνονται απαραίτητες για την άρση της επικινδυνότητας και την αποκατάσταση του μνημείου κατ' εφαρμογή των διατάξεων των άρθρων 11 παρ. 2 και 73, παρ. 14 του ν. 3028/2002 [νυν 4858/2021], επιφυλασσομένων των διατάξεων των άρθρων 10 παρ. 5 και 40 παρ. 3 και 41 παρ. 2 του ίδιου νόμου. ... Άρθρο 9 1. Κάθε εκτελεστή διοικητική πράξη, που εκδίδεται σύμφωνα με τις διατάξεις του άρθρου 41 του ν. 3028/2002, κοινοποιείται πάντοτε στην αρμόδια Πολεοδομική Υπηρεσία. 2. Εάν το μνημείο, το οποίο έχει υποστεί επικίνδυνες βλάβες είναι και

./.

διατηρητέο, σύμφωνα με τις διατάξεις του άρθρου 4 του ν. 1577/1985 "Γενικός Οικοδομικός Κανονισμός" (ΦΕΚ Α` 210), όπως εκάστοτε ισχύει, κάθε σχετικό έγγραφο ή εκτελεστή διοικητική πράξη ή Υπουργική Απόφαση, με τα ληπτέα για την άρση του κινδύνου μέτρα κοινοποιείται στην αρμόδια υπηρεσία του Υπουργείου Περιβάλλοντος, Χωροταξίας και Δημοσίων Έργων, καθώς και στην κατά περίπτωση αρμόδια Πολεοδομική Υπηρεσία».

8. Επειδή, εξάλλου, στο άρθρο 32 παρ. 4 του ν. 1337/1983 (Α' 33) και ήδη άρθρο 269 του ΚΒΠΝ ορίζεται ότι: «1. Οι κύριοι, νομείς ή επικαρπωτές των κτιρίων που έχουν χαρακτηριστεί ή χαρακτηρίζονται διατηρητέα σύμφωνα με τις διατάξεις του άρθρου 79 παρ. 6 του ν.δ/τος 8/1973 ή του άρθρου 110 παρ. 2 οφείλουν να διατηρούν τα αρχιτεκτονικά, καλλιτεχνικά και στατικά στοιχεία αυτών και σε οποιαδήποτε περίπτωση καταστροφής τους να τα ανακατασκευάζουν σύμφωνα με τις υποδείξεις της αρμόδιας ΕΠΑΕ, έστω και αν η καταστροφή οφείλεται σε ανώτερη βία. Αν οι κύριοι, νομείς ή επικαρπωτές παραλείπουν την υποχρέωσή τους αυτή μπορεί να επεμβαίνει το Δημόσιο ή ο οικείος ΟΤΑ και να εκτελεί τις εργασίες καταλογίζοντας τη σχετική δαπάνη σε βάρος των υποχρέων. 2. Αυτοί που με όποιο τρόπο κατέχουν τα ακίνητα έχουν την υποχρέωση να δέχονται τις πιο πάνω παρεμβάσεις. Το σύνολο ή μέρος της δαπάνης επισκευών ή ανακατασκευών μπορεί να αναληφθεί από το Δημόσιο ή τον οικείο ΟΤΑ, αν οι υπόχρεοι βρίσκονται σε αδυναμία να αντιμετωπίσουν τις δαπάνες αυτές σε σχέση με την απόδοση από την εκμετάλλευση του κτιρίου και αν ταυτόχρονα η βλάβη δεν έγινε από σκόπιμη ενέργειά τους, σύμφωνα με όσα ορίζονται με π.δ/γμα που εκδίδεται με πρόταση του Υπουργού Περιβάλλοντος, Χωροταξίας και Δημοσίων Έργων. Με όμοια π.δ/τα μπορεί να ρυθμιστούν οι διαδικασίες για την εφαρμογή της παραγράφου αυτής, τα αρμόδια για κάθε περίπτωση όργανα, οι διοικητικές κυρώσεις για πράξεις ή παραλείψεις που αντιβαίνουν στις πιο πάνω διατάξεις και κάθε σχετική ή συμπληρωματική λεπτομέρεια».

./.

Ακολούθως, στο άρθρο 1 του π.δ. της 15/28.4.1988 (Δ' 317) και ήδη άρθρο 270 του ΚΒΠΝ ορίζεται ότι: «1. Σε περίπτωση καταστροφής ή αλλοίωσης των αρχιτεκτονικών και καλλιτεχνικών στοιχείων διατηρητέων κτιρίων της παρ. 2 του άρθρου 4 του Ν.1577/1985, καθώς και των κτιρίων που βρίσκονται σε παραδοσιακούς οικισμούς κατά την παρ. 1 του ίδιου άρθρου, η αρμόδια πολεοδομική υπηρεσία ή ο δήμος ή η κοινότητα, εφόσον τα παραπάνω κτίρια δεν ανήκουν κατά πλήρη κυριότητα στο δημόσιο ή σε νομικό πρόσωπο δημοσίου δικαίου, τάσσει εύλογη προθεσμία στον υπόχρεο για την έναρξη και λήξη των εργασιών για την ανακατασκευή τους. Σε περίπτωση καταστροφής των στατικών στοιχείων των παραπάνω κτιρίων, τα αρμόδια, σύμφωνα με τις διατάξεις περί επικινδύνων οικοδομών, όργανα τάσσουν εύλογη επίσης προθεσμία για την έναρξη και λήξη εργασιών υποστύλωσης και αντιστήριξης των κτιρίων ώστε να αρθεί ο κίνδυνος. 2. Κάθε εργασία για την ανακατασκευή των στοιχείων της προηγούμενης παραγράφου, γίνεται σύμφωνα με τις υποδείξεις της Επιτροπής Πολεοδομικού και Αρχιτεκτονικού Ελέγχου (Ε.Π.Α.Ε.), η οποία σε περίπτωση επικινδύνων οικοδομών αποφαινεται μέσα σε πέντε εργάσιμες ημέρες. 3. Σε περίπτωση που οι υπόχρεοι δεν αρχίσουν τις εργασίες αποκατάστασης του κτιρίου ή αρχίσουν τις εργασίες αποκατάστασης αλλά δεν τις περατώσουν μέσα στις προθεσμίες που τους έχουν ταχθεί, επιβάλλονται οι κυρώσεις του άρθρου 5 του παρόντος και ταυτόχρονα η πολεοδομική υπηρεσία ή ο δήμος ή η κοινότητα μπορεί να χορηγήσουν νέα προθεσμία για την αποπεράτωση των εργασιών. 4. Αν παρέλθουν άπρακτες οι προθεσμίες των παρ. 1 και 3, μπορεί το δημόσιο ή ο δήμος ή η κοινότητα να αναλάβουν την εκτέλεση των εργασιών που απαιτούνται, καταλογίζοντας όλη ή μέρος της σχετικής δαπάνης σε βάρος των υποχρέων». Στο άρθρο 4 του π.δ. της 15/28.4.1988 ορίζονται τα εξής: «1. Οι ιδιοκτήτες ή οι νομείς των κτιρίων του άρθρ. 1 του παρόντος επωμίζονται τις δαπάνες για την επισκευή ή ανακατασκευή των στατικών, αρχιτεκτονικών και καλλιτεχνικών στοιχείων

./.

τους και οφείλουν με ίδια μέσα, ύστερα από έγκριση της αρμόδιας αρχής μετά από γνώμη της ΕΠΑΕ εκδιδόμενης κατά τη νόμιμη διαδικασία, να προβαίνουν στις αναγκαίες επισκευές ή ανακατασκευές. 2. Αν οι πιο πάνω υπόχρεοι αδρανούν, κωλυσιεργούν, καθυστερούν ή αδυνατούν να προβούν στις σχετικές εργασίες, τις εργασίες αυτές μπορεί να τις εκτελέσει το δημόσιο ή ο οικείος Ο.Τ.Α. υπό τις προϋποθέσεις του άρθρ. 1 του παρόντος, καταλογίζοντας κατ' αρχήν τις σχετικές δαπάνες σε βάρος των υποχρέων. 3. Στην περίπτωση που η δαπάνη της επισκευής ή ανακατασκευής υπερβαίνει ορισμένα εύλογα όρια που καθορίζονται από τη σχέση δαπάνης και προσόδου από την εκμετάλλευση του ακινήτου, τότε, εφόσον η φθορά δεν προήλθε από σκόπιμη ενέργεια του ιδιοκτήτη, υποχρεούται το Δημόσιο ή ο οικείος Ο.Τ.Α. να αναλάβει το σύνολο ή μέρος της δαπάνης αυτής στο μέτρο που υπερβαίνει τα πιο πάνω όρια, ιδίως δε: α) Σε περίπτωση μη πραγματοποίησης επαρκών εισοδημάτων από την εκμετάλλευση του κτηρίου. ... β) Στην ύπαρξη διαφωνιών κάθε μορφής ανάμεσα στους συγκυρίους ή συννομείς που οδηγούν στην αδυναμία οικονομικής εκμετάλλευσης του ακινήτου. 4. Η διαπίστωση για τη συνδρομή των πιο πάνω προϋποθέσεων γίνεται από το φορέα που θα αναλάβει τη δαπάνη ... 5. ...».

9. Επειδή, από τις διατάξεις των άρθρων 32 παρ. 4 του ν. 1337/1983 και 1 και 4 του π.δ. της 15/28.4.1988 συνάγεται ότι ο χαρακτηρισμός κτηρίου ως διατηρητέου έχει ως συνέπεια την επιβολή υποχρεώσεων στον ιδιοκτήτη του εκτός από αυτές που επιβάλλονται στον ιδιοκτήτη κτηρίου μη διατηρητέου. Οι πρόσθετες δε αυτές υποχρεώσεις του ιδιοκτήτη διατηρητέου κτηρίου, στις οποίες περιλαμβάνεται και η υποχρέωση αποκατάστασης των διατηρητέων αρχιτεκτονικών στοιχείων του κτηρίου αν αυτά έχουν φθαρεί, απορρέουν ευθέως από τον νόμο, χωρίς να απαιτείται για την ίδρυσή τους ενέργεια ή πράξη της Διοίκησης που να επιβάλλει στον εν λόγω ιδιοκτήτη την υποχρέωση αποκατάστασης των ανωτέρω στοιχείων ή την ολική ανακατασκευή του κτηρίου, κατά

./.

περίπτωση. Εξ άλλου, με τις ανωτέρω διατάξεις παρέχεται η εξουσία στα αρμόδια κατά περίπτωση διοικητικά όργανα να επεμβαίνουν εξατομικευμένα, είτε κατόπιν αίτησης ή καταγγελίας είτε αυτεπαγγέλτως, προκειμένου να διατάξουν τη διενέργεια των αναγκαίων δομικών εργασιών ή τη λήψη μέτρων ασφαλείας εκ μέρους των ιδιοκτητών των διατηρητέων, τάσσοντας στους τελευταίους και προθεσμία προς εκπλήρωση των σχετικών εργασιών (βλ. σχετικώς ΣτΕ 3178/2009), καθώς και να εκτελούν τις αναγκαίες εργασίες επί του διατηρητέου κτηρίου αν ο ιδιοκτήτης δεν συμμορφώνεται προς τις υποδείξεις τους (πρβλ. ΣτΕ 157/2020). Και ναι μεν από τις ίδιες διατάξεις δεν μπορεί να συναχθεί ότι ιδρύεται υποχρέωση των ανωτέρω υπηρεσιών προς διενέργεια αυτεπάγγελτων διαρκών τακτικών προληπτικών ελέγχων και αυτοψιών σε όλα τα υφιστάμενα διατηρητέα κτήρια της χωρικής τους αρμοδιότητας για τη διαπίστωση, μεταξύ άλλων, τυχόν κινδύνων σε σχέση με τη στατική και δομική τους ανεπάρκεια, ή υποχρέωση άσκησης διαρκούς επίβλεψης των κτηρίων για τη διαπίστωση του αν διενεργούνται επ' αυτών εργασίες αποκατάστασης, άλλως υποχρέωση πραγματοποίησης των σχετικών εργασιών από τις υπηρεσίες αυτές (πρβλ. ΣτΕ 157/2020). Ωστόσο, όταν αποδεδειγμένα υπάρχει πληροφόρηση των αρμοδίων κατά περίπτωση οργάνων όσον αφορά την επικινδυνότητα διατηρητέου κτηρίου, γεννάται υποχρέωση άσκησης ελέγχου και διενέργειας αυτοψιών επ' αυτού και, εφόσον συντρέχει περίπτωση, στοιχειοθετείται υποχρέωση διενέργειας συγκεκριμένων εργασιών αποκατάστασης των αρχιτεκτονικών στοιχείων του, με μέριμνα του ιδιοκτήτη, καταρχήν, ή της Διοίκησης, υπό τις τασσόμενες στον νόμο προϋποθέσεις. Επομένως, η μη εξέταση αιτήσεως ενδιαφερομένων προσώπων με την οποία ζητείται η λήψη μέτρων για την προστασία διατηρητέων κτηρίων συνιστά παράλειψη οφειλόμενης νόμιμης ενέργειας παραδεκτώς προσβαλλόμενη με αίτηση ακυρώσεως ενώπιον του Συμβουλίου της Επικρατείας. Για την ταυτότητα του λόγου, με αντίστοιχες υποχρεώσεις για την προστασία ακίνητων μνημείων

./.

βαρύνονται και οι υπηρεσίες του Υπουργείου Πολιτισμού, κατά τον λόγο των αρμοδιοτήτων τους.

10. Επειδή, όπως προκύπτει από τα στοιχεία του φακέλου, με το π.δ. της 20.7.1982 (Δ' 401) έχουν χαρακτηριστεί ως διατηρητέα τα εξής κτήρια της πόλης του Άργους: α) η οικία Δημ. Τσώκρη (οδός Καρατζά 6), β) η οικία Σπ. Τρικούπη (οδός Δαναού 33), γ) το «σπίτι Μακρυγιάννη» (οδός Γούναρη 15), και δ) η οικία της οικογένειας Βλάσση (οδός Βλάσση, πλατεία Αγ. Αικατερίνης). Στις 28.5.2021 «Πολίτες του Άργους» υπέβαλαν αίτηση στο Υπουργείο Περιβάλλοντος και Ενέργειας (αριθ. πρωτ. ΥΠΕΝ/ΔΑΟΚΑ/52803/ 2251/3.6.2021) ζητώντας τη «διάσωση» των ως άνω τεσσάρων κτηρίων. Απαντώντας στην ως άνω αίτηση, το Υπουργείο Περιβάλλοντος και Ενέργειας ενημέρωσε, με το ΥΠΕΝ/ΔΑΟΚΑ/52803/ 2251/29.6.2021 έγγραφο, τους αιτούντες σχετικά με το εφαρμοστέο νομοθετικό καθεστώς και τις δυνατότητες αποκατάστασης των κτηρίων μέσω ειδικών προγραμμάτων του Υπουργείου. Το ίδιο χρονικό διάστημα υποβλήθηκαν στην Βουλή των Ελλήνων ερωτήσεις από βουλευτές όσον αφορά την αποκατάσταση των ως άνω κτηρίων, σχετικά δε απάντησαν οι υπηρεσίες του Υπουργείου Περιβάλλοντος και Ενέργειας και του Υπουργείου Πολιτισμού και Αθλητισμού. Οι «Πολίτες του Άργους» επανέφεραν τα αιτήματά τους με την από 4.8.2021 επιστολή τους προς τον Υφυπουργό Περιβάλλοντος και Ενέργειας. Ορισμένοι εκ των αιτούντων κατέθεσαν την 27/7.1.2022 αίτηση ακυρώσεως ενώπιον του ΣτΕ κατά της παράλειψης οφειλόμενης νόμιμης ενέργειας της Διοίκησης να λάβει μέτρα προστασίας των ως άνω κτηρίων. Όμως, υπεβλήθη τελικά παραίτηση από το δικόγραφο στις 12.10.2022. Εν τω μεταξύ, σύμφωνα με το 247584/24.3.2022 έγγραφο του Υπουργείου Πολιτισμού και Αθλητισμού ενημερώθηκαν οι «Πολίτες του Άργους» (σε απάντηση της από 31.5.2021 αίτησής τους) ότι η οικία Δ. Τσώκρη έχει χαρακτηριστεί ως ιστορικό μνημείο με την 16307/9.9.1965 πράξη του Υπουργού Προεδρίας (Β' 605). Αποτελεί ιδιοκτησία του Δήμου Άργους-Μυκηνών από το 2013,

./.

που έχει υποχρέωση να εκπονήσει και να υποβάλει μελέτη αποκατάστασης προς έγκριση από την Εφορεία Αρχαιοτήτων Αργολίδας. Όσον αφορά την οικία Σπυρίδωνος Τρικούπη, σύμφωνα με το ως άνω 247584/24.3.2022 έγγραφο, το εν λόγω κτήριο, το οποίο βρίσκεται στη μέση ενός μεγάλου οικοπέδου έκτασης 3.829 τ.μ. στο κέντρο του Άργους, φερόμενης ιδιοκτησίας της Τράπεζας Πειραιώς, έχει χαρακτηριστεί από το Υπουργείο Πολιτισμού, με την Γ/6665/300/22.2.1983 πράξη του (Β' 229), ως έργο τέχνης που χρειάζεται ειδική κρατική προστασία σύμφωνα με τις τότε ισχύουσες διατάξεις του ν. 1469/1950 (Α' 169 - Αίτηση ακυρώσεως κατά της Γ/6665/300/22.2.1983 πράξης της Υπουργού Πολιτισμού απορρίφθηκε με την 1131/1985 απόφαση του Συμβουλίου της Επικρατείας). Κατά το ίδιο έγγραφο, η Υπηρεσία Νεωτέρων Μνημείων και Τεχνικών Έργων Δυτικής Ελλάδας, Πελοποννήσου και Νοτίου Ιονίου του ΥΠ.ΠΟ.Α. είχε ενημερώσει εγγράφως τους φερόμενους ιδιοκτήτες για την αναγκαιότητα σύνταξης και υποβολής μελέτης προστασίας και αποκατάστασης του εν λόγω μνημείου και για τη δυνατότητά της να συμβάλει στην εκπόνηση των απαραίτητων μελετών και στην επίσπευση της εξέτασής τους. Κατά το Υπουργείο Πολιτισμού, η συνύπαρξη στο ίδιο οικόπεδο ανεσκαμμένων αρχαιοτήτων καθιστά απαραίτητη τη σύνταξη και υποβολή μελέτης αποκατάστασης, όχι μόνο της οικίας αλλά και του περιβάλλοντος χώρου (βλ. έγγραφα Αν.Φ. 123/2021, 299545/27.7.2021, Ερ.Φ.25/2021 και 550530/29.11.2021 της Υπουργού Πολιτισμού και Αθλητισμού σε απάντηση των 3185/25.6.2021, 7554/25.6.2021, 480/19.10.2021 και 1154/12.11.2021 αναφορών βουλευτών, αντιστοίχως). Όσον αφορά την οικία της οικογένειας Βλάσση, σύμφωνα με το 247584/24.3.2022 έγγραφο του Υπουργείου Πολιτισμού και Αθλητισμού προς τους «Πολίτες του Άργους», η εν λόγω οικία δεν εμπίπτει στις αρμοδιότητες του ΥΠ.ΠΟ.Α. Όσον αφορά το «σπίτι Μακρυγιάννη», σύμφωνα με το ίδιο ως άνω έγγραφο του Υπουργείου Πολιτισμού και Αθλητισμού, το κτήριο αυτό επίσης δεν εμπίπτει στις αρμοδιότητες του

./.

ΥΠ.ΠΟ.Α. Εξάλλου, αίτηση ακυρώσεως κατά της πράξης με την οποία κηρύχθηκε διατηρητέα από το Υ.ΠΕ.ΧΩ.Δ.Ε. η οικία Μακρυγιάννη απορρίφθηκε με την 298/1984 απόφαση του ΣτΕ. Περαιτέρω, σύμφωνα με το 268623/14.3.2022 έγγραφο της Εφορείας Αρχαιοτήτων Αργολίδας, με την ΥΠΠΟ/ΑΡΧ/Β1/Φ30/787/21/20.1.2000 απόφαση της Γενικής Διεύθυνσης Αρχαιοτήτων, κατόπιν γνωμοδότησης του ΚΑΣ δεν εγκρίθηκε ο χαρακτηρισμός της «οικίας Μακρυγιάννη» ως ιστορικού, διατηρητέου μνημείου «... ως μη συνδεόμενη, με αδιαμφισβήτητα τεκμήρια, με τον στρατηγό Μακρυγιάννη και ως μη διασώζουσας πλέον αρχιτεκτονικά στοιχεία, τα οποία θα αιτιολογούσαν αυτόν τον χαρακτηρισμό και θα συντελούσαν στην αναστήλωσή της». Κατά το έγγραφο αυτό η υπάρχουσα οικία έχει κατασκευαστεί μετά το 1831 στη θέση προγενέστερου κτηρίου. Ωστόσο, από την απάντηση της Υπουργού Πολιτισμού (αριθ. πρωτ. 290813/28.6.2021 και Αν.Φ. 123/2021) σε ερωτήσεις βουλευτών επισημαίνεται ότι η φερόμενη ως οικία του Στρατηγού Μακρυγιάννη χτίστηκε πριν από το 1830 και βρίσκεται εντός κηρυγμένου αρχαιολογικού χώρου της πόλης του Άργους (Β' 660/19.10.1981). Με την από 31.12.2022 αίτηση των «Πολιτών Άργους», στην οποία μνημονεύονται, μεταξύ άλλων, τα ονόματα των δέκα αιτούντων και η οποία υπογράφεται από τον πληρεξούσιο δικηγόρο που υπογράφει την υπό κρίση αίτηση ακυρώσεως, ζητήθηκε, κατ' επίκληση των διατάξεων της Σύμβασης της Γρανάδας, των παρ. 4 και 5 του ν. 1337/1983, του π.δ. της 15.4.1988 και του άρθρου 11 του ν. 4858/2021, από το Υπουργείο Πολιτισμού και το Υπουργείο Περιβάλλοντος και Ενέργειας η «διάσωση» και «αναστήλωση» των ως άνω τεσσάρων διατηρητέων κτηρίων του Άργους. Η αίτηση περιήλθε στα δύο Υπουργεία στις 3.1.2023 (αριθ. πρωτ. Υ.Π.ΕΝ. ΥΠΕΝ/ΓρΥΦΧΑΠ/475/4/3.1.2023 και αριθ. πρωτ. του ΥΠ.ΠΟ.Α. 2704/3.1.2023). Στην αίτηση αναφερόταν ότι τα τρία κτήρια (Τσώκρη, Τρικούπη και Βλάσση) βρίσκονται σε κακή κατάσταση (των Τσώκρη και Βλάσση επίκειται η κατάρρευση των στεγών)

./.

ενώ «του Μακρυγιάννη» έχει ερειπωθεί εντελώς. Οι ιδιοκτήτες των ως άνω ακινήτων δεν έχουν λάβει, κατά τους αιτούντες, κανένα μέτρο για τη διάσωσή τους, όπως, άλλωστε, και η Διοίκηση. Επισημάνθηκε δε από τους αιτούντες ότι σχετική υποχρέωση έχει και το Υπουργείο Πολιτισμού όσον αφορά τις οικίες της οικογένειας Βλάσση και Μακρυγιάννη, διότι αυτές χρονολογούνται προ του 1830 και επομένως προστατεύονται per se βάσει του άρθρου 6 του ν. 4858/2021.

11. Επειδή, οι αιτούντες προβάλλουν ότι εκ των διατάξεων του άρθρου 24 του Συντ., του ν. 2039/1992 (Σύμβαση Γρανάδας), του άρθρου 32 παρ. 4 του ν. 1337/1983 (Α' 33), του π.δ/τος της 15.4.1988 (Δ' 317) και του άρθρου 11 του ν. 4858/2021 συνάγεται επικουρική ευθύνη του Κράτους για την προστασία του εννόμου αγαθού της πολιτισμικής κληρονομιάς και υποχρέωση λήψης κατάλληλων και άμεσων μέτρων για την αποτελεσματική προστασία και ανάδειξη των τεσσάρων ιστορικών κτηρίων του Άργους. Η σιωπηρή απόρριψη της αίτησής τους στοιχειοθετεί, κατά τους ισχυρισμούς τους, παράλειψη οφειλόμενης νόμιμης ενέργειας.

12. Επειδή, όπως συνάγεται από τις προαναφερθείσες διατάξεις των άρθρων 24 παρ. 1 και 6 του Συντάγματος και 3 και 4 (ιδίως παρ. 2 περ. γ') της Διεθνούς Σύμβασης της Γρανάδας, που καθιερώνουν τον εγγυητικό ρόλο του Κράτους για την προστασία της πολιτιστικής κληρονομιάς της Χώρας, καθώς και των άρθρων 11 παρ. 2, 40, 41 και 43 (σε συνδυασμό με το άρθρο 73 παρ. 10) του ν. 4858/2021, 3, 6 και 9 της ΥΠΠΟ/ΔΟΕΠΥ/ΤΟΠΥΝΣ/27744/ 27.3.2009 απόφασης του Υπουργού Πολιτισμού, 32 παρ. 4 του ν. 1337/1983, 1 και 4 του π.δ. της 15/28.4.1988, και βάσει των όσων έγιναν δεκτά στη σκέψη 9, οι Υπουργοί Περιβάλλοντος και Ενέργειας και Πολιτισμού οφείλουν να εξετάζουν αιτήματα ενδιαφερόμενων πολιτών που υποβάλλονται δυνάμει των ως άνω διατάξεων και να αποφαινούνται επ' αυτών, κατά τον λόγο των αρμοδιοτήτων τους, με την έκδοση εκτελεστών πράξεων με τις οποίες να

./.

διαπιστώνουν, ποια είναι η κατάσταση των προστατευτέων, βάσει της αρχαιολογικής ή πολεοδομικής νομοθεσίας, κτηρίων και να διατάσσουν, εφόσον συντρέχει περίπτωση, την εκτέλεση εργασιών συντήρησης, στερέωσης, αποκατάστασης, αναστήλωσης ή εν γένει προστασίας τους, με μέριμνα των ιδιοκτητών ή της υπηρεσίας, ανάλογα με τις τασσόμενες στον νόμο προϋποθέσεις. Συνεπώς, εν προκειμένω, η Διοίκηση είχε υποχρέωση να επιληφθεί και να εξετάσει την από 31.12.2022 αίτηση των «Πολιτών Άργους» ως προς τη συνδρομή ή μη των προϋποθέσεων των άρθρων 11 παρ. 2, 40, 41 και 43 (σε συνδυασμό με το άρθρο 73 παρ. 10) του ν. 4858/2021, 3, 6 και 9 της ΥΠΠΟ/ΔΟΕΠΥ/ΤΟΠΥΝΣ/27744/27.3.2009 απόφασης του Υπουργού Πολιτισμού, 32 παρ. 4 του ν. 1337/1983, 1 και 4 του π.δ. της 15/28.4.1988, διαπιστώνοντας ποια είναι η κατάσταση των επίμαχων τεσσάρων κτηρίων της πόλης του Άργους, και διατάσσοντας, εφόσον συντρέχει περίπτωση, την εκτέλεση εργασιών συντήρησης, στερέωσης, αποκατάστασης, αναστήλωσης ή εν γένει προστασίας τους, με μέριμνα των ιδιοκτητών ή της υπηρεσίας, ανάλογα με τις τασσόμενες στον νόμο προϋποθέσεις. Υπό τα δεδομένα, αυτά, η προσβαλλόμενη σιωπηρή άρνηση των Υπουργών Περιβάλλοντος και Ενέργειας καθώς και Πολιτισμού να αποφανθούν επί του ανωτέρω συγκεκριμένου αιτήματος που περιλαμβάνεται στην από 31.12.2022 αίτηση των «Πολιτών Άργους» και επί του οποίου δεν έχουν επιληφθεί, κατά τον λόγο των αρμοδιοτήτων τους, συνιστά παράλειψη οφειλόμενης νόμιμης ενέργειας, κατά τα βασίμως προβαλλόμενα με την κρινόμενη αίτηση, και πρέπει, ως εκ τούτου, η παράλειψη αυτή να ακυρωθεί (πρβλ. ΣτΕ 487/2020, 1709/2018, 2923/2016, 4926/2013, 4151/2011 7μ., 3419/2011 7μ.), η δε υπόθεση πρέπει να αναπεμφθεί στη Διοίκηση, προκειμένου να εξετάσει και να αποφανθεί, με ειδική αιτιολογία, επί του επίμαχου αιτήματος λήψης μέτρων προστασίας των ως άνω κτηρίων, προβαίνοντας περαιτέρω στις σχετικές νόμιμες ενέργειες. Μειοψήφησε η Σύμβουλος Χ. Μπολόφη, η οποία διατύπωσε τη γνώμη ότι η μη εξέταση

./.

από τα αρμόδια όργανα αιτήματος ενδιαφερομένου για τη λήψη μέτρων για την αποτελεσματική προστασία και ανάδειξη διατηρητέου μνημείου, δεν συνιστά, άνευ ετέρου, παράλειψη οφειλόμενης νόμιμης ενέργειας, παραδεκτώς προσβλητή με αίτηση ακυρώσεως, παρά μόνον στην περίπτωση κατά την οποία με την αίτηση τίθενται υπ' όψιν της Διοικήσεως σοβαρές ενδείξεις σχετικές με ενδεχόμενο κίνδυνο, λόγω στατικής ή δομικής ανεπάρκειας του προστατευόμενου κτηρίου, οπότε, πράγματι, η Διοίκηση οφείλει να διενεργήσει έλεγχο προς διαπίστωση της επικινδυνότητας αυτού και, σε καταφατική περίπτωση, να διατάξει τα κατάλληλα μέτρα προς άρση του κινδύνου (πρβλ. ΣτΕ 157/2020). Συνεπώς, και δοθέντος ότι παράλειψη οφειλόμενης νόμιμης ενέργειας υφίσταται όταν με ρητή διάταξη υποχρεώνεται η Διοίκηση να προβεί στη ρύθμιση ορισμένης σχέσης με την έκδοση εκτελεστής διοικητικής πράξης, η μη εξέταση εν προκειμένω της αιτήσεως των αιτούντων με το ανώτερο περιγραφόμενο περιεχόμενο, δηλαδή ως αιτήματος για τη λήψη των κατάλληλων μέτρων για την προστασία και ανάδειξη των ένδικων διατηρητέων κτηρίων, δεν συνιστά παράλειψη οφειλόμενης νόμιμης ενέργειας, ως εκ τούτου δε, στερείται εκτελεστότητας. Σε κάθε περίπτωση, το ένδικο αίτημα, το οποίο κατελείφθη αναπάντητο από τη Διοίκηση, είναι το τρίτο κατά σειρά αίτημα, καθώς, όπως προκύπτει από το ιστορικό της υποθέσεως, είχαν προηγηθεί άλλα δύο (από 28.5.2021 και 4.8.2021) με το ίδιο περιεχόμενο, τα οποία απαντήθηκαν, δεν προκύπτει δε ότι, κατά τον διαδραμόντα χρόνο μέχρι την υποβολή του τρίτου αιτήματος, ανέκυψαν νέα στοιχεία που επέβαλλαν την εξέτασή του. Συνεπώς, κατά τη γνώμη αυτή, η υπό κρίση αίτηση θα έπρεπε να απορριφθεί ως απαράδεκτη.

Διὰ τὰ ὑτά

Δέχεται την αίτηση.

Ακυρώνει την παράλειψη των Υπουργών Περιβάλλοντος και Ενέργειας και Πολιτισμού να αποφανθούν σχετικά με το από 31.12.2022

./.

αίτημα περί λήψης μέτρων για την προστασία τεσσάρων ιστορικών κτηρίων στην πόλη του Άργους και συγκεκριμένα α) της οικίας Δημ. Τσώκρη (οδός Καρατζά 6), β) της οικίας Σπ. Τρικούπη (οδός Δαναού 33), γ) του «σπιτιού Μακρυγιάννη» (οδός Γούναρη 15), και δ) της οικίας οικογένειας Βλάσση (οδός Βλάσση, πλατεία Αγ. Αικατερίνης) κατά το σκεπτικό.

Αναπέμπει την υπόθεση στη Διοίκηση για τη διενέργεια των νομίμων.

Διατάσσει την απόδοση του παραβόλου.

Επιβάλλει στο Δημόσιο τη δικαστική δαπάνη των αιτούντων, η οποία ανέρχεται σε τετρακόσια εξήντα (460) ευρώ.

Η διάσκεψη έγινε στην Αθήνα στις 2 Φεβρουαρίου 2024

Η Προεδρεύουσα Σύμβουλος

Η Γραμματέας

Ελένη Παπαδημητρίου

Γεωργία Σιμάτη

και η απόφαση δημοσιεύθηκε σε δημόσια συνεδρίαση της 5ης Νοεμβρίου 2025.

Ο Πρόεδρος του Ε΄ Τμήματος

Η Γραμματέας

Χρήστος Ντουχάνης

Γεωργία Σιμάτη

ΑΚΡΙΒΕΣ
ΑΝΤΙΓΡΑΦΟ
Αθήνα 12/11/2025
Γραμματέας
[Signature]